

**MASARYKOVA UNIVERZITA BRNO, PEDAGOGICKÁ
FAKULTA, KATEDRA GEOGRAFIE**

POLITICKÁ GEOGRAFIE

SEMINÁRNÍ PRÁCE

RUSKO-ČEČENSKÝ KONFLIKT

Vypracoval: Jakub Šmejč
Datum: 7.12. 2008

Úvod

Čečensko, oficiálně Čečenská republika, někdy také Čečna je autonomní republika Ruské federace na severním Kavkaze o rozloze cca 16 tisíc km². Hraničí s ruskými republikami Dagestánem na východě, Ingušskem na západě a na severu se Stavropolským krajem. Na jihu sousedí s Gruzii.

Přes vyhlášení samostatnosti v roce 1991 zatím žádný stát neuznal nezávislost Čečenska. Jediný stát, který do roku 2001 uznával Čečensko jako samostatný stát, byl Afghánistán pod vládou Talibanu. Světové veřejné mínění je rozděleno do dvou táborů - část pozorovatelů si myslí, že Čečenci brání svou nezávislost před Ruskem, druzí jsou zase názoru, že boje jsou projevem separatistických snah některých skupin Čečenců.

Historie konfliktu

První ruská přítomnost v oblasti dnešního Čečenska je datována do počátku 18. století za vlády Petra Velikého, kdy během prvních dvou třetin 18. století probíhal krvavý boj mezi Rusy a obyvateli Kavkazu (ruský car Petr I. se snažil získat přístup k Černému moři a překážkou byl Kavkaz).

K připojení Čečenska k ruskému impériu došlo v sedmdesátých letech 19. století. V roce 1936 vytvořil Josip Stalin Čečensko - ingušskou autonomní republiku, na jejíž území se v roce 1943 během své "kavkazské" kampaně dostala vojska nacistického Německa. Pouhá tato skutečnost a podezření z kolaborace s nacisty stačilo sovětskému velení, aby v následujících letech deportovalo přes jeden milion Čečenců, Ingušů a dalších příslušníků kavkazských národů na Sibiř a do Střední Asie. Vyklizené oblasti byly obydleny křesťany a v následujících letech Čečensko a Čečenci téměř přestali existovat. Obrat nastal až v roce 1957, kdy nový sovětský vůdce Nikita Chruščov dovolil přeživším Čečencům a Ingušům návrat do jejich domoviny.

I tak ale existovalo v reálném životě zejména vůči Čečencům mnoho omezení a diskriminačních prvků (neexistující přístup ke vzdělání v rodném jazyce, omezená účast ve státní správě a na úřadech, nulová politická reprezentace apod.).

První nezávislost (1991-1994)

Po rozpadu SSSR vyhlásili představitelé hnutí za nezávislost v listopadu 1991 vznik Čečenské republiky Ičkerie. Rusko odpovědělo zavedením výjimečného stavu v Čečně a v Ingušsku. O měsíc později se od Čečenska oddělilo Ingušsko. Čečensko odmítlo podepsat federální smlouvu z 31. března 1992, čímž formálně zůstalo mimo ruský stát. To dalo podnět k ruským vojenským intervencím, počínaje listopadem 1991, kdy na letišti v Grozném přistál oddíl speciálních jednotek, který měl za úkol obnovit ústavní pořádek. Úkol skončil naprostým fiaskem. Moskva zahájila také zákulisní operace vedené zvláštními službami, které podporovaly mj. opozici vůči prezidentovi Dudajevovi a uskutečnilo se také několik nepovedených pokusů o ozbrojený převrat. V roce 1992 za vlády prezidenta Džochara Dudajeva (který byl zvolen v prezidentských volbách 27. října 1991), vůdce hnutí za samostatnost, Čečensko schválilo vlastní ústavu. V dubnu 1993 po dalších konfliktech s parlamentem se Dudajev rozhodl rozpustit parlament a zavést prezidentský systém. Opoziční hnutí však fungovalo nadále a snažilo se mírovými prostředky převzít moc. Už v tomto období se občas staly na území sousedních ruských krajů (Stavropolský a Krasnodarský) početné případy čečenských teroristických akcí, jako únosy autobusů a letadel.

První Rusko – čečenská válka (1994-1996)

První čečenská válka (1994-1996) byla převážně partyzánskou válkou s mnoha ztrátami (hlavně na ruské straně). Pro ruské síly byl velký problém zejména boj ve městech, na který nabyli Rusové připraveni. Čečenský prezident Dudajev byl zabit (vládu přebírá Zelinchman Jandarbijev), válka pokračovala. Velkou roli sehrál generál Alexandr Lebed', krátkodobý tajemník Bezpečnostní rady Ruské federace, díky kterému bylo v srpnu 1996 podepsáno příměří – tzv. Chasavjurtovské dohody (příměří, které ukončilo první rusko-čečenskou válku. Na základě příměří byl problém statusu republiky odložen na 5 let).

Druhá nezávislost (1996-1999)

Ve volbách 27. ledna 1997, které byly pod dohledem mezinárodních pozorovatelů, ale které nebyly v Rusku uznány s ohledem na méně než 50% účast oprávněných voličů, byl prezidentem zvolen Aslan Maschadov. Vládl až do vypuknutí druhé války. Nepodařilo se mu ale převzít kontrolu nad celou republikou, ve které zavládl chaos a vláda různých kmenových vůdců, kteří byli zároveň polními veliteli. Na situaci se nic nezměnilo ani po krátkodobém jmenování premiérem Šamila Basajeva, kterého Rusko považovalo za teroristu.

Druhá Rusko – čečenská válka (od roku 1999)

Důvodem k další vojenské intervenci byl vstup oddílů Šamila Basajeva do sousedního Dagestánu pod heslem ustanovení islámského kálifátu na Kavkaze podle záměru vahabitů a také bombové útoky v Moskvě a Volgodoňsku v září téhož roku, ze kterých byli obviněni čečenští teroristé.

Po vzoru intervence NATO v Bosně byly v počáteční fázi konflikty využity letecké nálety. Začaly už v září 1999. Pozemní oddíly překročily rusko-čečenské hranice 1. října 1999 a velmi rychle obsadily nížinnou část republiky až k řece Těrek, na jejímž břehu se na delší dobu zastavily. Začátkem prosince tak bylo přes 50 % území pod kontrolou federálních vojsk. Hlavní město Groznyj bylo ruskými vojsky obklíčeno a 6. prosince 1999 byli obyvatelé města vyzváni, aby ho opustili s tím, že osoby, které ve městě zůstanou „budou považovány za teroristy a bandity a budou zničeny dělostřelectvem a letectvem“. Útok byl zahájen 12. prosince. Poslední oddíly čečenských bojovníků (asi 2 tisíce lidí) opustily město v noci z 31. ledna na 1. únor 2000. Dne 29. února 2000 federální síly obsadily poslední město, které dosud zůstávalo v čečenských rukou - Šatoj. Rusko oznámilo vítězství, které se stalo prvkem volební kampaně Vladimira Putina v ruských prezidentských volbách v březnu 2000.

Přes probíhající boje Rusko v roce 2002 oficiálně ukončilo ozbrojené akce a začalo v Čečně zavádět pomocí politických akcí plán „normalizace“ s účelem marginalizace a zbavení volební legitimacy prezidenta Maschadova a jeho vlády, kterého se ruským jednotkám nepodařilo chytit. Základními prvky plánu byla nová ústava a prezidentské volby. Návrh ústavy předložil Achmad Kadyrov. Ústava byla schválena v referendu 23. března 2003 a začala platit 2. dubna 2003. V ústavě se jednoznačně píše, že Čečensko je integrální částí Ruska. Kadyrov vyhrál prezidentské volby 5. října 2003, ale jejich poctivost byla zpochybněna mezinárodními pozorovateli. Kadyrov byl zabit 9. května 2004 při pumovém atentátu na stadioně v Grozném. Povinnosti prezidenta převzal premiér Sergej Abramov.

Partyzánské boje trvají dodnes. Část separatistů, která je spojena se Šamilem Basajevem a islámským fundamentalismem, začala provádět atentáty na ruské civilisty.

Proč zůstávají ruská vojska na čečenském území? (dle Seidelová, 2006)

- 1) Situace se vymkla zúčastněným stranám z rukou takovým způsobem, že proti sobě nebojují jen Rusové na jedné a Čečenci na druhé straně, ale i Čečenci sami mezi sebou. Paradoxně, i kdyby ruští vojáci z oblasti odešli, vznikl by zřejmě nefunkční teroristický stát a válka by pokračovala mezi jednotlivými čečenskými skupinami.
- 2) Každá armáda, momentálně nenasazená v akci, přirozeně ztrácí svou bojeschopnost. Pro ruské ozbrojené síly jsou reálné situace velmi dobrým způsobem pro „udržování se v kondici“.
- 3) Je tady čečenská ropa a imperiální válka související s šachy globálních mocností o přístup k ropným polím a ropovodům v Kaspiku. Islámský čečenský stát by ekonomickým zájmům ruského kapitálu asi nevyhovoval.
- 4) Oficiálním zdůvodněním války ze strany ruských úřadů je ochrana územní celistvosti Ruska, ale především boj proti separatistickým fundamentalistickým muslimským skupinám, jinak řečeno teroristům. Není divu, po útocích na nemocnici v Budjonnovsku (1995), Moskvě (1999), Volgodonsku (1999), moskevském divadle na Dubrovce (2002), Beslanu (2004) a mnoha dalších. Všechny jsou připisovány právě Čečencům.

Lidská práva a válečné zločiny

Podle pozorovatelů porušování lidských práv a válečné zločiny byly páčány na obou stranách. Byly dokumentovány nevládními organizacemi (Moskevské centrum lidských práv).

Podle oficiálních údajů v konfliktu zahynulo na ruské straně asi 5 tisíc vojáků. Podle organizace spojující matky zabitých vojáků však skutečné číslo představuje asi 12 tisíc vojáků. Oběti na čečenské straně jsou nepochybně velké, ale je velmi obtížné je zjistit. Podle některých údajů mohou dosahovat dokonce 100 až 200 tisíc osob.

Současnost

V Čečensku nyní neexistuje funkční hospodářství, školství, infrastruktura ani žádné sociální jistoty. Míra nezaměstnanosti je 73%, což svědčí o naprostém rozkladu země. Toho využívají různé separatistické skupiny čečenských povstalců. Čečencům, nemajícím možnost uživit svou rodinu, mnohdy nezbývá než přijmout nabízený kalašnikov za almužnu několika dolarů. Kdyby měli možnost legálně pracovat, riziko takového způsobu obživy by se pravděpodobně velmi snížilo. Čečensko je nyní totálně rozvráceným územím.

V posledních letech, zejména po jmenování mladého a ambiciózního Ramzana Kadyrova prezidentem republiky (2007), intenzivně dochází k všeobecné obnově země a všestrannému zlepšování situace. Na druhé straně čečenský partyzánský odpor pokračuje a postupně difundoval i do okolních republik, zejména Inguška, Dagestánu a Kabardino-Balkarie, takže Kavkaz ještě dlouho nebude klidnou oblastí.

Obyvatelům Čečenska účinně pomáhá řada humanitárních organizací, včetně českých nevládních organizací Člověk v tísni, Charita Česká republika a Berkat.

Současné Čečensko hraničí s Inguškem, Severní Osetií, Stavropolským krajem, Dagestánem a Gruzii. Je pětikrát menší než Česká republika (cca 16 000 km²) a podle různých odhadů má přes milion obyvatel, dalších 100 000 až 200 000 osob žije za jeho hranicemi.

PŘÍLOHA

Stručná historie Rusko – čečenského konfliktu

- **1944** - Stalin nechal celý čečenský národ deportovat do Střední Asie
- **1957** - Chruščov povolil návrat Čečenců do jejich původní vlasti
- **1991** - Džochar Dudajev je po rozpadu Sovětského svazu zvolen prvním čečenských prezidentem, vyhláší nezávislost
- **1994** - Jelcin poprvé posílá do Čečenska jednotky ruské armády
- **1996** - Válka zakončena podepsáním mírových dohod v dagestánském Chasavjurtu
- **1997** - Aslan Maschadov zvolen prezidentem Čečenské republiky Ičkerija
- **1999** - Moskva obvinila Čečence z organizace pumových atentátů v ruských městech, končí tříleté období faktické nezávislosti, tehdejší ruský premiér Vladimir Putin vysílá vojska znovu do Čečenska
- **2003** - Přijata nová ústava předpokládající znovu začlenění země do Ruské federace. Achmad Kadyrov je po zmanipulovaných volbách prohlášen za prezidenta Čečenské republiky coby součásti Ruské federace
- **2004** - Kadyrov zavražděn při pumovém útoku, v srpnových prezidentských volbách byl za vítěze prohlášen dosavadní ministr vnitra proruské vlády Čečenska Alu Alchanov
- **2005** - Zabit povstalecký prezident Aslan Maschadov.
- **2006** - Zabit vůdce separatistů Abdul Chalima Sajdullajeva. Nástupcem Sajdullajeva se stal obávaný polní velitel Doku Umarov.
- **10.7.2006** - **Zabit Šamil Basajev**

Literatura

SEIDLOVÁ, Vanda. Rusko-čečenský konflikt [online]. E-polis.cz, 28. srpen 2006

Web: www.glosy.ingo.cz

Web: www.aktualne.centrum.cz

Web: www.cepsr.com

Web: www.evropa2045.cz

Web: www.wikipedia.cz

